

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Polityka gospodarcza Pieniądz, polityka pieniężna i walutowa Cz. 1

Dr hab. Krzysztof Oplustil, prof. UJ

Dr Marek Porzycki

Katedra Prawa Publicznego Gospodarczego i Polityki Gospodarczej UJ

Pojęcie i funkcje pieniądza

■ **Pojęcie:**

- powszechnie akceptowany ekwiwalent dóbr i usług
- miernik ich wartości
- najbardziej płynny przedmiot majątkowy, mający prawną oraz umowną zdolność umarzania zobowiązań w obrocie gospodarczym

■ **Funkcje:**

- środek wymiany
- miernik wartości
- instrument tezauryzacji – przechowywanie wartości w czasie
- środek płatniczy – środek spełniania zobowiązań

Funkcje pieniądza - przykłady

- prawo Kopernika-Greshama – czy ma znaczenie praktyczne we współczesności?
- pojęcie „prawnego środka płatniczego” (*legal tender*)
- inflacja a funkcje pieniądza

Ewolucja pieniądza

- wymiana barterowa
- Pieniądz towarowy
- Pieniądz kruszcowy
- Pieniądz papierowy
 - Parytet oparty na złocie – system waluty złotej (*gold standard*)
 - System sztabowo-złotowy (*gold bullion standard*)
→ por. system rezerwy częściowej w bankowości

Ewolucja pieniądza

- **System dewizowo-złotowy** (*gold exchange standard*, system z Bretton Woods), 1944-1971
 - Wymienialna na złoto po stałym kursie była jedynie waluta podstawowa, tj. USD
 - **Pieniądz fiducjarny** (*fiat money*) – dominuje współcześnie (od 1971), niewymienialny na złoto, powinien mieć pokrycie w PKB
 - **Pieniądz gotówkowy** (symboliczny, zdawkowy) a **bezgotówkowy**
- czy pieniądz gotówkowy zniknie z obiegu?

Teorie pieniądza

- **Państwowa teoria pieniądza** (*State theory of money*): podstawą instytucji pieniądza jest wola suwerena wyrażona w przepisach prawa
- **Spoleczna (umowna) teoria pieniądza** (*societary theory of money*): podstawą instytucji pieniądza jest powszechna wola akceptowania go w obrocie
- **Instytucjonalna teoria pieniądza** (*institutional theory of money*): pieniądz to jednostka będąca pośrednim albo bezpośrednim roszczeniem do banku centralnego, funkcjonująca w obrocie w ogólnych ramach instytucjonalnych, z podstawową rolą banku centralnego dla zapewnienia jego stabilności i powszechnej dostępności

Popyt na pieniądź i stopa procentowa

- **Popyt na pieniądź:**
 - **transakcyjny** – finansowanie stałych wydatków
 - **przezornościowy** – wynikający z niepewności co do przyszłych dochodów i wydatków
 - **spekulacyjny** – posiadanie pieniądza z powodu jego atrakcyjności w porównaniu z innymi aktywami
 - **inwestycyjny** – popyt na pieniądź zgłaszany przez głównie przedsiębiorców w celu prowadzenia dział. gosp. i inwestowania
- **Stopa procentowa** – cena za korzystanie z cudzego pieniądza:
 - nominalna i realna (oczyszczona z wpływu inflacji)
 - stosowana przez banki centralne i banki komercyjne
 - stopy na rynku międzybankowym (WIBOR/WIRON, EURIBOR)

Inflacja – pojęcie

- **Inflacja** - spadek wartości pieniądza wyrażający się we wzroście ogólnego poziomu cen w pewnym okresie
- Inflacja postrzegana i rzeczywista - ludzie przejawiają skłonność do dostrzegania wzrostu cen jednych dóbr i usług oraz niedostrzegania stabilności albo spadku innych („efekt cappuccino”, w Polsce – „efekt pietruszki”).
- Inflacja a sezonowa zmienność cen
- Pomiar inflacji za pomocą **indeksów** cenowych, np. indeksu cen towarów konsumpcyjnych (CPI, HICP)
 - **Koszyk inflacyjny** obejmuje ceny dóbr i usług z różnych gałęzi gospodarki, uwzględniane na zasadzie średniej ważonej, o regularnie zmienianym składzie w zależności od zmian w strukturze konsumpcji
- **Inflacja bazowa** - inflacja po wyłączeniu cen żywności i energii, cen administrowanych (podlegających kontroli państwa) i cen najbardziej zmiennych; Inflacja bazowa mierzy ruch cen, na które polityka pieniężna prowadzona przez bank centralny ma relatywnie duży wpływ

Inflacja – przyczyny

- **Monetaryści:** „*Inflation is always and everywhere a monetary phenomenon*” → ilościowa teoria pieniądza
- nadmierny wzrost podaży pieniądza w stosunku do wzrostu PKB → podaż pieniądza rośnie szybciej niż ilość dóbr i usług, które można za pieniądź nabyć
- równanie Irvinga Fishera: $M \times V = P \times Q$
- **Keynesiści:** przyczyny inflacji leżą w realnej gospodarce, przez kształtowanie się popytu efektywnego w relacji do podaży → wzrost popytu lub spadek podaży powodują wzrost cen

Inflacja – przyczyny

Rodzaje inflacji wg przyczyn w realnej gospodarce:

- inflacja popytowa (*demand-pull*)
- inflacja kosztowa (podażowa) (*cost-push*)
- inflacja „importowana”
- inflacja „pchana przez zyski” (*profit-push*)
- inflacja strukturalna
- inflacja inercyjna → „spirala cen i płac”

Inflacja – rodzaje i skutki

- Inflacja jawna i ukryta
- Inflacja pełzająca (3-5% rocznie), krocząca (5-10% rocznie), galopująca (powyżej 10%) i hiperinflacja (ponad 100% w skali roku / 50% miesięcznie)
- Stagflacja i slumpflacja
- Taksflacja – wzrost opodatkowania wskutek inflacji
- „Iluzja pieniądza”
- Skutki inflacji (zob. *Instytucje...*, wyd. 3, s. 289)

Deflacja

- odwrotność inflacji
- pułapka płynności (skutek odkładanych zakupów i inwestycji w czasie)
- deflacja a recesja („spirala deflacyjna”)